

והיא אמרה לקריבה, לקרוב שלי.

והתירו רבי יוסי.

אמר לה אביי: תיתסרא הנאתי עלך, אי עברת אדעתאי, ומינסבת לה, ותשיאי את בתי לקריבך, לקרובך.

מתניתין:

רבי אליעזר בן יעקב אומר: אף הרוצה להדיר את חברו מנכסיו כדי שיאכל אצלו, שמתכוון לזרוזו שיאכל אצלו, ואם לא יאכל אצלו הוא יאסור עליו את נכסיו בקונם מלהנות ממנו, אך למעשה הוא רוצה שלא יחול נדרו — ימסור לו הודעה על כך, ויאמר לו: כל נדר שאני עתיד לידור כלפיך — הוא בטל!

אזלת, הלכה ועברת על דעתיה דאביי, ואינסבא לקריבה.

אתא אביי לקמיה דרב יוסף להתיר נדרו. (1)

אמר ליה: אילו הוה ידעת דאשתך עברת תעבור על דעתך ומנסבא לה לקריבה, מי אדרתה?

ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר מהודעתו זאת.

אמר אביי: לא! ושרייה רב יוסף.

ויתבאר בגמרא שהסיפא הוא ענין בפני עצמו.

והוינן בה: ומי שריי כי האי גוונא להתיר את הנדר בפתח מחמת שעברה על דבריו וחל הנדר, ולא מחמת סיבה אחרת? והרי כל מה שהוא נדר, נועד למנוע את המעשה שלה, שהרי בשביל זה הדירה, וכיצד העבירה על דבריו תהווה פתח לומר שעל דעת כן הוא לא נדר!?

גמרא:

והוינן בה: מה הועיל הלה בנדרו אחרי מסירת הודעה שכזאת לחברו?

ומשנינן: אין, גם זה הוא פתח, כי אמנם הדירה כדי למנוע ממנה להשיאה לקרובה, אך הוא חשב כי הנדר יספיק למונעה, ולא חשב שתעבור על רצונו ויחול הנדר.

והרי ביון דאמר לחברו "כל נדר שאני עתיד לידור, יהא בטל", לא שמע ליה חברו, ולא אתי בהדיה, ולא יבוא לאכול עמו גם אם הוא יאסור עליו את נכסיו בנדר, שהרי מראש הוא ביטל את נדרו.

והראיה לכך מדתניא: מעשה באדם אחד שהדיר את אשתו מלעלות לרגל, ועברה על דעתו ועלתה לרגל, ובא לפני רבי יוסי.

ומשנינן: חסורי מיחפרא במשנה, והכי כג-ב קתני:

אמר לו: ואילו היית יודע שעוברת על דעתך ועולה לרגל, כלום הדרתה?

א. הרוצה שיאכל אצלו חברו, ומסרב בו, ומדירו — נדרי זירוזין הוא.

אמר לו: לא.

1. ואין זה נדרי זירוזין, כיון שהיה מאד איכפת לאביי להשיאה לקרובו, ואילו בנדרי זירוזין כמו

השנה, שמבטל נדרים מסוימים, כגון שביטל את נדרו בעתיד על פת או על יין, שידור במשך השנה, ולא ידע בשעת נדרו במה התנה בראש השנה, אם הודיע אז שהוא מבטל נדרו על פת או מבטל נדרו על יין, והשתא קא נדר.

ולכן, אי זכור בשעת הנדר מתנאו בראש השנה, ואמר: על דעת הראשונה אני נדר, שנשאר אני בהודעתי מראש השנה, ואיני חוזר בי ממנה, אלא שאיני זוכר עתה איזה נדר ביטלתי, והריני נדרר עתה על דעת שאם בטלתי נדר מהסוג הזה איני חוזר בי, ונדרתי בטל.

ואחר כך נזכר שביטל בראש השנה את הנדר מהסוג הזה — נדריה לית ביה ממשא, אין ממש בנדרו, כיון שמסר בראש השנה הודעה על ביטולו, וגם עתה, בשעת נדרו, הודיע שהוא נשאר בביטולו [אלא שלא זכר מה ביטל].

אך אם לא אמר "על דעת הראשונה אני נדר", אלא נדר סתם — עקריה עוקר הוא בשעה שנודר לתנאיה שהתנה בראש השנה, וקיים לנדריה. כי אם היה רוצה להשאר בתנאו היה צריך להודיע על כך בשעת נדרו, שהרי זכור הוא מהודעתו בראש השנה אלא שאינו זוכר מה התנה.

רב הונא בר חיננא סבר למידרשיה להלכה זו ברבים בפירקא, בשיעור בבית המדרש, שאפשר לעמוד בראש השנה ולהתנות על ביטול הנדרים במשך השנה.

ב. והרובה שלא יתקיימו נדריו כל השנה, יעמוד בראש השנה, ויאמר: כל נדר שאני עתיד לידור — יהא בטל!

ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר.

והוינן בה: אי, אם הוא זכור בשעת הנדר מתנאו שהתנה בראש השנה, הרי עתה, כשהוא נודר ביודעין — עקריה בכך לתנאיה שהתנה בראש השנה, וקיים ליה לנדריה!

אמר אבוי, תני במשנתנו איפכא:

ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר. כי אם יהיה זכור בשעת הנדר מהודעתו בראש השנה, ובכל זאת נודר, הרי הוא עוקר בכך את הודעתו, וחל נדרו.

רבא אמר: לעולם יש לשנות כדאמרינן מעיקרא: "ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר".

והיינו, אם אכן שכח לגמרי מהודעתו בראש השנה בשעת נדרו, מודה רבא לאבוי שנדרו בטל. אלא, כדי לא לשבש את לשון המשנה, מבאר רבא שהמשנה אמרה שתי הלכות:

האחת — אם אינו זוכר כלל בשעת נדרו את הודעתו בראש השנה, בטל נדרו.

והשנית — אם הוא זכור להודעתו בצורה חלקית.

והכא במאי עסקינן — כגון שהתנה בראש

קונה ומוכר שמתוכחים ביניהם על המחיר, יש לנו אומדן דעת שלא התכוונו לנדר אלא רק לזרו. הר"ן.

בשביל כבודי, שיראו אנשים כיצד אני נכבד בעיניך.

אך עתה זה הוא כבודי בעיני האנשים, בכך שאיני נוטל ממך, והתקיים בכך רצונך, וממילא הותר הנדר, שלא נעשה על ידך אלא כדי למלאות רצונך לכבדני!

ומדייקת הגמרא: **טעמא** שאין נדרו נדר, משום דאמר הלה "זה הוא כבודי".

הא לאו הכי — נדר הוא.

מני, ואיזה תנא שנה משנה זו?

אי רבי אליעזר בן יעקב, הרי לדעתו, במשנתנו, כל המסרב בחברו ומדירו, נדרי זירוזין הוי!

אלא, שמע מינה: פליגי רבנן עליה. והמשנה לקמן היא לדעתם.

ודחינן: לעולם לא חולקים רבנן על רבי

אמר ליה רבא: הרי התנא קא מסתים לה סתומי להלכה זו במשנתנו, ולא אמרה במפורש, כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים.

ואילו את — דרשת ליה בפירקא? (1)

איבעיא להו: האם פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר בן יעקב במשנתנו, או לא?

ואם תמצא לומר פליגי, יש להסתפק ספק נוסף:

האם הלכתא כותיה, כרבי אליעזר בן יעקב, או לא?

תא שמע, מהא דתנן [לקמן סג ב]: האומר לחבירו קונם שאיני נהנה לך, אם אי אתה נוטל ממני לבנך בור של חיטין ושתי חביות של יין — חרי זה שאמר לו כך, יכול הוא להתיר את נדרו, שלא על פי חכם.

לפי שיכול לומר לו: כלום אמרת זאת אלא

א-כד

והיו מן הגאונים שערערו על מנהג זה, וטענו שאי אפשר להתיר נדרים בצורה שכזאת.

והראשונים תיקנו לאומרו בלשון עתיד, ואין זה התרת נדרים אלא מסירת מודעה על העתיד, שכל הנדרים שנידור והיו בטלים, באם נשכח ממסירת המודעה בעת שנידור.

ומה שמעמידים כיום עוד שני אנשים ליד השליח ציבור, על אף שאין מסירת מודעה צריכה בית דין, לפי שהיא דומה להתרת נדרים, ויבואו האנשים לטעות ולומר שיש התרת נדרים ביחיד, אפילו אם איננו מומחה. דרכי משה שם. ויש מקומות, וכן נהגו בישיבות, לומר נוסח שבו גם מתירים את נדרי העבר, מיום כיפורים שעבר עד יום כיפורים זה, וגם מוסרים מודעה מיום כיפורים זה עד יום כיפורים הבא, אלא

1. ומה שנוהגים היום לומר "כל נדרי" לפני כניסת יום הכיפורים, הוא לפי שהנהיגו הגאונים, בזמנם, לומר את התרת הנדרים ברבים לפני כניסת יום הכיפורים, לפי שאין הכל בקיאים בנדרים לדעת שיש עבירה אם אינם מקיימים אותם, וכן משום שגם בנדרים מוזכר ענין הסליחה [הגר"א בסימן תרי"ט, ועיין שם בדבריו שגירסת הגאונים היא עיקר, שמתירים רק את הנדרים לשעבר].

ולכן היו מעמידים ליד הש"ץ עוד שני אנשים, כדי שיהיו שלשתם בית דין להתרת נדרים [ועיין בדרכי משה תריט ג, ובמגן אברהם תקסו י]. והדרכי משה [שם] דן בשאלה מי מתיר את הנדרים לשלשה שעומדים לפני התיבה להתיר לכולם.